

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВНЗ

З.П.БОНДАРЕНКО

*Україна, м. Дніпропетровськ, Дніпропетровський національний університет
ім. Олеся Гончара*

Особливого значення в умовах інтеграції до європейського освітнього простору набувають питання професійної підготовки та виховання конкурентоспроможного фахівця під час навчання студентів. Робота в цьому напрямку – це усталена система поглядів, переконань, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів. Відповіддю на виклики сучасного світу має стати пріоритетність національного виховання студентської молоді, яка формуватиме ядро української інтелігенції на основі національної ідеї.

Національна ідея об'єднує й консолідує суспільство, сприяє виробленню активної життєвої позиції молодій людині, становленню її як особистості. Національний характер виховання полягає у формуванні людини як громадянина України незалежно від її етнічного та соціального походження, віросповідання та передбачає створення спільноти самодостатніх людей, які об'єднані унікальною ідеєю та оберігають свої цінності й свободи.

Глобальний простір, у який інтегрується студентська молодь, передбачає засвоєння надбань культури різних народів. Відтак постає потреба в здатності студентської молоді до входження у світовий соціокультурний простір – за умови збереження української національної ідентичності. Національне виховання має стати фундаментом становлення світогляду молодій людині, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність.

Метою статті є аналіз особливостей професійної підготовки студентської молоді в умовах класичного університету.

Нині гостро стоїть питання про можливу антропологічну катастрофу, тобто дегуманізацію людини, її відсторонення від життя суспільства, від праці, від природи й від самої себе, що викликає настійну необхідність перегляду «технократичної парадигми». Зрозуміло, що єдиною альтернативою технократичному виклику може стати «гуманістична парадигма», яка оголошує людину найвищою цінністю на землі та яка розв'язує проблеми «людина і світ», «людина і природа», «людина і суспільство», «людина і людина» на засадах загальнолюдських цінностей [2, с. 136-137].

Доречно згадати, що останнім часом ЮНЕСКО все більше говорить про появу нової світоглядної настанови, яка отримала назву «новий гуманізм». Це поняття, як і модернізація, є досить невизначене, тому вимагає доопрацювання, уточнення. У найзагальнішому вигляді, «новий гуманізм» – це реакція на постмодерністське постіндустріальне суспільство, яке зруйнувало традиційні цінності. Ці цінності не лише релігійні, а й сімейні, родинні, національні, а іноді навіть і ті, які здавна називають «загальнолюдськими» через те, що без певних духовних імперативів спільне існування людей немислиме; якщо вони відсутні, – з людини вимивається не лише її національна ідентичність, але і сама її «людяність», її «гуманітарна» складова.

На навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах покладаються важливі завдання, пов'язані зі створенням умов для успішної *соціалізації* та *самореалізації* особистості в інформаційному суспільстві, формування особистісних якостей, набуття молоддю важливих життєвих орієнтирів та компетентностей. У контексті цих завдань необхідним є застосування у виховній практиці вищої школи найкращих досягнень теорії і методики виховної роботи, використання всього нагромадженого нею у процесі розвитку освітнього потенціалу. Звернення до досвіду виховання у вітчизняній вищій школі попередніх років сьогодні є особливо важливим, оскільки сучасне оновлення виховного

процесу як частини вищої освіти потребує дослідження її розвитку як цілісного явища і формування всіх її компонентів та чинників, що обумовлювали ці процеси. Тільки виважений аналіз виховного процесу у ВНЗ, може дати можливість виділити ті його елементи, які доцільно застосовувати в сучасних умовах, побачити можливі шляхи запровадження цього досвіду в сучасну практику навчання і виховання майбутніх фахівців. На наш погляд, переосмислення з позицій сьогодення феномена розвитку навчально-виховного процесу в умовах вищої школи у 20-ті – 80-ті роки ХХ століття сприятиме не тільки заповненню певної інформаційної прогалини, а й розробці новітніх моделей і технологій виховання сучасної студентської молоді.

Зважимо на те, що молодь функціонує у надзвичайно складному й динамічному соціумі, який є не просто середовищем її існування. Він постає перед людиною у формі різноманітних за суспільно значущою спрямованістю соціально-моральних завдань, які мусять бути більш чи менш успішно розв'язані кожним членом суспільства. Тому зараз чітко треба з'ясувати, які з цих завдань ставить соціум не тільки перед молоддю взагалі, а й перед кожною окремою молододу людиною, зокрема, з метою допомогти їй виробити єдино правильну індивідуальну життєву програму. У цьому слід вбачати сплановані, чіткі дії тих, хто має безпосереднє відношення до організаційно-виховної роботи в умовах ВНЗ: проректорів з гуманітарної освіти та виховання заступників деканів з виховної роботи, кураторів та викладачів. При цьому ВНЗ як соціальний інститут виступає важливим фактором мікросередовища, індивідуалізує процес соціалізації й відіграє у ньому пріоритетну роль.

Соціальне виховання студентів під час навчальної діяльності – це процес, що сприяє професійному й особистісному становленню майбутніх фахівців освітньої сфери, розглядається як один із головних напрямів діяльності сучасної вищої школи в умовах інтеграції до Європейської спільноти. Соціалізація як складова частина підготовки майбутнього професіонала, як педагогічна мета навчально-виховного процесу у вищій школі передбачає освіту, виховання, розвиток особистості, на думку багатьох дослідників теорії і практики процесу соціального виховання студентської молоді: І. Бех, І. Зверева, А. Капська, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, С. Литвиненко, Л. Міщик, І. Мигович, В. Петрович, О. Песоцька, В. Поліщук, В. Радул, С. Савченко, С. Харченко, В. Шевченко.

Підготовка висококваліфікованого фахівця в умовах класичного університету потребує нових підходів до навчально-виховного процесу. Інноваційні педагогічні ідеї розвиваються відповідно до нової освітньої парадигми, сутність якої полягає передусім у зміні самого ставлення людини до світу: не оволодіння світом, а осмислення людиною свого місця в цілісній світобудові. Гуманізація освіти включає наукову рефлексію в контекст культури, а принцип діалогічного ставлення до світу відкриває діалог культурних світів; у ширшому масштабі йдеться про екологізацію свідомості людини в культурі. Тому найбільш доцільною стає концепція особистісно орієнтованого виховання й навчання, яка випливає з духовного потенціалу української ментальності. Така концепція утверджує творчі, живі, взаємодіючі відносини вихователя і вихованця. Щоб здійснилися найкращі можливості студента, ці відносини мають ґрунтуватися на баченні актуальності і потенціалу особистості вихованця, на сприйнятті його цілісності і значущості як особистості.

Якщо європейська спільнота опікується сьогодні переважно прогностичними аспектами соціалізації молоді, то нам конче потрібно віднайти рівновагу між нашими «вчора» та «сьогодні», між західноєвропейським та східнослов'янським векторами в українській культурі, досягнути мудрості у розумінні протиріч нашої історії. Тільки так і не інакше ми перервемо роковану традицію, згідно з якою кожна нова генерація починає історію немовби наново і сама ж таки потрапляє до «втрачених генерацій». Абсолютизація цінності будь-яких елементів у культурі та освіті (чи то західних, європейських, чи радянських, чи самобутніх українських) призводить до поновлення віджилих суперечок, збіднює варіанти майбутнього і можливості їх досягнення, завдає

поразки національній гідності та перспективам соціалізації молоді. Слушно звучить думка про те, що жодного з положень не можна абсолютизувати, крім заборони абсолютизації [1, с. 282-283].

Дніпропетровський національний університет ім. О.Гончара активно впроваджує новітні освітньо-виховні технології у процес підготовки студентів до їх професійного самовизначення, становлення та набуття соціальних умінь і навичок, необхідних для життя в форматі «нового гуманізму» або гуманістичної парадигми. У проекті нового Закону «Про вищу освіту», йдеться про забезпечення «патріотичного, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особистості» під час навчально-виховного процесу у ВНЗ. Цьому сприяє діяльність педагогічних колективів факультетів, кураторів, заступників деканів з виховної роботи, співробітників Центру гуманітарної освіти і виховання, ради студентів, творчих колективів Палацу культури студентів, а також центрів, об'єднань, які створені в структурі класичного університету й набули статусу загальноуніверситетського. Такими є ще Центр національно-патріотичного виховання молоді, правової освіти, української мови, педагогічних інновацій, Центр соціальних ініціатив і волонтерства тощо.

Використання позитивного досвіду соціально-виховної діяльності вітчизняних та зарубіжних партнерів, створення власних моделей і технологій освітньої діяльності – університетського культурологічного клубу «В гостях у ректора», клубу «Паростки», волонтерського центру, тренерської студії Школи волонтерів із впровадженням методів «інноваційного підходу до життя», «навчання ровесників ровесниками», «культури життєвого самовизначення» та ін., свідчать про високий рівень управлінської діяльності навчально-виховним процесом та вмотивовану позицію багатьох керівників.

Одним із найголовніших соціальних інститутів виховання, що допомагає молоді уникнути деструктивної поведінки, є *молодіжні волонтерські об'єднання*, які допомагають самореалізуватися та професійно зростати, а також здійснювати адресну допомогу тим, хто цього потребує.

Розробкою теоретичних питань розвитку волонтерства та його практичного вирішення займалися вітчизняні та зарубіжні дослідники І. Айнутдинова, О. Акімова, Л. Вандишева, О. Безпалько, Н. Заверико, І. Зверєва, Р. Лінч, Т. Лях, С. Маккарлі, Є. Матерна, В. Пестрикова, Л. Питка, Ю. Поліщук М.

Реалізація професійних й особистісних можливостей майбутніх фахівців у волонтерській роботі передбачена завдяки їх активній участі в різних формах позааудиторної роботи, мета якої – створення умов для творчого, інтелектуального, духовного, фізичного розвитку студентів у вільний від навчання час; підготовка студентів до професійної діяльності; упровадження якісно нових форм і методів організації позааудиторної роботи; задоволення їхніх освітніх потреб шляхом залучення до різних форм волонтерської роботи. Саме вона створює сприятливі умови для самореалізації й розвитку кожного студента, урахування його запитів та інтересів, стимулювання внутрішньої потреби до формування їх духовності й милосердя, сприяє розв'язанню складних завдань формування особистості майбутнього фахівця.

Процес підготовки студентів до волонтерської роботи включає такі етапи: планування та складання освітньої програми підготовки волонтерів; набір потенційних волонтерів, анкетування, опитування та співбесіда: орієнтація на навчання; залучення волонтерів до розробки програми надання соціальних послуг дітям-сиротам; супервізія, моніторинг та мотивація волонтерської роботи; оцінювання праці волонтерів.

Отже, волонтерство як складова професійної підготовки – це певний погляд на життя, формування світогляду, який збагачений соціальним та духовним досвідом за тривалий період, набуття соціальних умінь та навичок, а також добродійна допомога людям. На ідеях добровільництва виховувалися цілі покоління, тому волонтерська діяльність може бути спрямована на досягнення педагогічної мети, стати важливим фактором виховання молоді. Волонтерство розглядається і як взаємодія педагогів,

добровольців з представниками дітей та молоді, які потребують супроводу. А також це робота з дітьми з особливими потребами особливо в умовах розвитку інклюзивної освіти за оригінальними методиками та технологіями. Сучасний виховний процес, до складу якого належить і волонтерство, вимагає наявності системи роботи з молоддю, з формування їх позитивного соціального досвіду, комплексу зовнішніх та внутрішніх умов, що реалізується через унікальну можливість набуття професійної компетентності завдяки моделі організації волонтерської діяльності в умовах вищої школи.

Література:

1. Лавриченко Н.М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы. – Київ: ВіРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.
2. Личность: внутренний мир и самореализация. Идеи, концепции, взгляды / Составители Ю.Н. Кулюткин, Г.С. Сухобская. – СПб.: Изд-во Ин-та образования взрослых совместно с изд-вом «Гускарора», 1996. – 175 с.